

пов'язані з позбавленням волі) та злочини (пов'язані з позбавленням волі) [2]. Такий поділ кримінальних правопорушень на відповідні види полягає у певній складності здійснення досудового розслідування. Так, кримінальні проступки можна віднести до не складних у розслідуванні, а злочини до складних в залежності від тяжкості злочину до більш тяжких.

Відповідно до п. 11 «Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України», затвердженого наказом Національної поліції України від 14.11.2015 року № 90, до завдань підрозділів карного розшуку, які відносяться до оперативних підрозділів, належить виявлення і розкриття злочинів, у тому числі на транспорті, розшук осіб, які їх учинили, документування протиправної діяльності учасників та членів ОГ і ЗО [3].

Згідно підпункту 10 п. 1 розділу 2 «Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», затвердженої наказом МВС України від 28.07.2017 року № 650 до завдань дільничних офіцерів поліції (далі - ДОП) відноситься, здійснення досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання [4].

Висновок. Враховуючи те, що на оперативні підрозділи покладається розкриття та виявлення злочинів, а розслідування кримінальних проступків на ДОП, а також з метою зменшення навантаження на оперативні підрозділи, вважаємо за необхідне внести зміни до п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК України, де передбачити повноваження дізнавачів надавати доручення про проведення СРД лише ДОП, а що стосується НСРД виключно відповідним оперативним підрозділам.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 08.11.2020).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 08.11.2020).
3. Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 14.11.2015 року № 90. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/> (дата звернення: 08.11.2020).
2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ МВС України від 28.07.2017 року № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text> (дата звернення: 08.11.2020).

Отримано 08.11.2020

УДК 343

Вікторія Володимирівна ВІНЦУК,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології

факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

КЛАСИФІКАЦІЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Проблема організованої злочинності в Україні носить комплексний характер та зумовлена, насамперед, зміною політичної та економічної систем в державі, що відбулися після здобуття незалежності та відбуваються до теперішнього часу. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності від 21 липня 1997 р. визначає організовану злочинність як групову діяльність трьох чи більше осіб, яка характеризується ієрархічними зв'язками чи особистими відносинами, що дають можливість їх керівникам дістати прибуток або контролювати території і ринки, внутрішні і зовнішні, за допомогою насильства, залякування чи корупції як для продовження злочинної діяльності, так і для проникнення в легальну економіку [1, с. 70].

Аналізуючи дане визначення і дефініції організованої злочинності, сформульовані у фаховій літературі [2, с. 30–31; 3, с. 47; 4, с. 144; 5, с. 140; 6, с. 92; 7, с. 251; 8, с. 13; 9, с. 241; 10, с. 23; 11, с. 9], можна відзначити, що практично в кожній з них тією чи іншою мірою, прямо чи побічно вказується на неможливість її існування без стійких, високоорганізованих злочинних співтовариств, що сформувалися для здійснення постійної злочинної діяльності у вигляді промислу з метою наживи.

Враховуючи внутрішні характеристики організованої злочинності, особливості її виникнення та розвитку, а також наявний досвід боротьби з нею, можна небезпідставно стверджувати, що вона є соціальним негативним явищем. Розвиток організованої злочинності з моменту створення незалежної України призвів до проникнення її в усі сфери суспільного життя і спочатку організована злочинність мала переважно загальнокримінальну спрямованість, то на теперішній час її майже неконтрольована прогресуюча еволюція призвела до інтеграції даного виду злочинності, як в політичну, так й в економічну сфери. Стрімка зміна відносин власності, приватизація, масова поява шахрайських фінансових пірамід, хвиля їх банкрутств, незаконний гральний бізнес, економічний спад в умовах зростаючого безробіття та ін., не тільки поглиблюють соціальне розшарування населення, а й загостряють міжособну боротьбу за сфери впливу між конкуруючими угрупованнями, відновлять небезпечний симбіоз економічної і масової, загальнокримінальної злочинності. Цей шлях держава переживала у 1990–1993 рр., які стали періодом нестримного перманентного зростання кримінальних правопорушень. Реалії сьогодення визначають, що особливу загрозу для суспільства становить організована злочинність, яка давно набула транснаціонального характеру. Характерну небезпеку організована злочинність становить для країн, які йдуть шляхом економічних перебудов і зазнають серйозних кризових явищ. Саме в тих умовах, коли держава недостатньо може впливати на регулювання законних та інших соціально-економічних відносин, організована злочинність намагається встановити над цими відносинами свій контроль. У такому становищі перебуває й Україна [12, с. 169].

Калиновська Я.О. визначила, що сьогодні в Україні організовану злочинність можна диференціювати наступним чином: 1) в залежності від виду злочинної діяльності: – вчиняють лише злочини загальнокримінальної спрямованості; – вчиняють з однаковою часткою злочини як загальнокримінальної спрямованості, так й інші види злочинів (економічні, екологічні тощо); – вчиняють злочини загальнокримінальної спрямованості лише як продовження чи закінчення «основних» злочинів іншої направленості; 2) в залежності від мети вчинення злочину: – вчиняють злочини виключно заради отримання прибутку; – вчиняють злочини через інші мотиви – помста, розпалення національної ворожнечі; 3) в залежності рівня вчинення злочинної діяльності: – вчиняють злочини виключно на професійному рівні та замовні; – вчиняють злочини як на професійній основі так і без попередньої підготовки та навичок; – вчиняють виключно побутові злочини; 4) в залежності від використання під час вчинення злочинної діяльності різного роду зброї: – використовують вогнепальну зброю та вибухові речовини; – використовують виключно холодну зброю; – не використовують зброю; 5) за кількісним показником: – у кількості до 3 осіб; – у кількості від 3 до 10 осіб; – у кількості від 10 до 20 осіб; – у кількості більше 20 осіб; 6) за розгалуженістю: – одноцентрові (існує лише 1 угруповання); – 2 та більше угруповань, що входять до складу одного; 7) за характером відносин між членами злочинних груп та організацій: – злочинні групи та організації, що створені на підставі родинних стосунків; – злочинні групи та організації, що створені на підставі ідеологічних, расових, етнічних чи інших спільних поглядів; – злочинні групи та організації, що створені у зв'язку із знайомством чи проведенням спільного часу в місцях із обмеженим колом осіб (місця позбавлення волі, зона проведення Антитерористичної операції тощо); 8) за наявністю та рівнем корумпованих зв'язків: – злочинні групи та організації, що мають добре налагоджені корумповані зв'язки або членами таких груп є

високопосадовці; – злочинні групи та організації, що не мають постійних налагоджених корумпованих зв'язків та використовують лише одноразові знайомства; – злочинні групи та організації, що не мають зовсім корумпованих зв'язків [13, с. 167-168].

Проте я би визначила вище перелічене як класифікацію й додала ще один критерій класифікації злочинних угруповань визнаний науковцями - наявність легального прикриття діяльності злочинних угруповань, а саме: 1) злочинні угруповання, які не мають легального прикриття; 2) злочинні угруповання, які мають легальне прикриття. Перші, у свою чергу, можуть бути поділені на: – злочинні угруповання, які діють без застосування будь-якого прикриття своєї злочинної діяльності; – злочинні угруповання, що діють із використанням фіктивних комерційних структур.

Визначальною ознакою другого виду угруповань є створення легального суб'єкта підприємництва, яким частково здійснюється його статутна діяльність, для надання діяльності злочинного угруповання вигляду правомірності, а також отримання додаткових можливостей для легалізації отримуваних злочинним шляхом грошових коштів та іншого майна або використання зі злочинною метою вже діючих підприємств, установ та організацій незалежно від форм їх власності. Цей вид злочинних угруповань доцільно поділити на декілька підвидів, які відрізняються фактично лише різновидом використовуваної злочинним угрупованням легальної структури. Такими підвидами є: а) злочинні угруповання, які згуртувалися на легальних підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм їх власності та в подальшому використовують у злочинній діяльності їхні можливості та діють під їхнім прикриттям; б) злочинні угруповання, які діють під прикриттям фінансової установи; в) злочинні угруповання, які діють під прикриттям торговельно-посередницької установи; г) злочинні угруповання, які діють під прикриттям охоронної або приватної детективної структури; д) злочинні угруповання, які діють під прикриттям розважального закладу або закладу шоу-бізнесу; е) злочинні угруповання, які діють під прикриттям громадської організації [14, с. 114-115].

Отже, сучасна класифікація організованих злочинних угруповань має неоціненне практичне значення. Віднесення виявленого злочинного угруповання до певного виду за кримінально-правовими ознаками дозволить організувати цілеспрямоване документування їх злочинної діяльності з використанням методик, зорієнтованих на найбільш повне збирання та процесуальне закріплення доказів.

Список бібліографічних посилань

1. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / [упоряд. М. І. Камлик та інші]. К. : Школяр, 1999. – 480 с.
2. Водько Н. П. Уголовно-правовая борьба с организованной преступностью : научно-практическое пособие. М. : Юриспруденция, 2000. – С. 30-31.
3. Дедекаев С. В. Організована злочинність в ринкових умовах / Економічна безпека України. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 1995. Вип. 1. С. 44-47.
4. Коновалова В. О. Організована злочинність : проблеми методики розслідування. *Вісник Академії правових наук України*. 1996. № 6. С. 137-145.
5. Корж В. П. Організована злочинність: кримінально-правові проблеми. *Проблеми методології сучасного правознавства*. Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції (Київ, 21 квітня 1996 року). К., 1996. С. 140-142.
6. Криводед А. І. О понятии криминалистического изучения организованных преступных групп. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. 1996. Вип.1. С. 90-92.
7. Литвак О. М. Державний вплив на злочинність : кримінологічно-правове дослідження : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2000. – 280 с.
8. Мельник М. К. Корупція і організована злочинність як чинники, що реально загрожують національній безпеці України. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 1995. Вип. 1. С. 10-13.

9. Нехлюдов И. Е. Государственная программа борьбы с организованной преступностью. *Актуальные проблемы государства и права. Сб. научных трудов* 1995. Вып. 2. С. 241–243.
10. Организованная преступность : монографія / Под ред. А. И. Долговой, С. В. Дьякова. – М. : Юрид. лит., 1989. – 352 с.
11. Основы борьбы с организованной преступностью : учебное пособие / под ред. В. С. Овчинского, В. Е. Эминова, Н. П. Яблокова. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 400 с.
12. Вінчук В.В. Історичний нарис правового та організаційного регулювання протидії організованій злочинності спеціальними підрозділами за часів незалежності України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 1 груд. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017. – 440 с. с. 169-170
13. Калиновська Я. О. Сучасні види організованої злочинності загальнокримінальної спрямованості. *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 5. С. 164–168. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_25.pdf DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1202284> с. 167-168
14. Организованная преступность / Под ред. А. И. Долговой, С. В. Дьякова. – М. : Криминологическая ассоциация, 1993. – 408 с.

Одержано 13.11.2020

УДК: 343.12:343.985(477)

Олександр Васильович ГОРБАЧОВ,

кандидат юридичних наук,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів факультету №2 Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОТИПРАВНОСТІ

Демократичні перетворення на шляху розбудови правової держави та громадянського суспільства висувають нові пріоритети у реформуванні діяльності щодо протидії злочинам в Україні. У теорії превенції злочинності протидія злочинам, як складна система діяльності, поєднує такі підсистеми:

1) загальну організацію боротьби (інформаційно-аналітична діяльність, кримінологічне прогнозування, визначення стратегії й тактики боротьби зі злочинністю, програмування боротьби зі злочинністю, створення і вдосконалення правової основи, реалізація, коректування програм боротьби зі злочинністю, координація діяльності суб'єктів щодо боротьби зі злочинністю, організація та розвиток наукових досліджень у цій сфері, підготовка професійних кадрів і підвищення їх кваліфікації, формування правової культури членів суспільства тощо);

2) профілактику злочинів як систему заходів, які застосовують у суспільстві, щоб стримати зростання злочинності і знизити, за можливості, її рівень усуненням детермінант злочинності, а також за допомогою запобігання та припинення конкретних злочинів;

3) правоохоронну діяльність, що передбачає репресивну (каральну) практику (здебільшого, розкриття злочинів, притягнення винних до кримінальної відповідальності, призначення покарання особам, винним у вчиненні злочинів тощо), а також право відновлювальної діяльності (відновлення порушених злочином законних прав і інтересів, забезпечення відшкодування завданої шкоди тощо). При цьому у кожному конкретному випадку щодо різних видів злочинів співвідношення правоохоронної діяльності та профілактики має бути максимально збалансованим [1, с. 399].

Разом з тим, зважаючи на специфіку реалізації оперативно-розшукової профілактики, що пов'язано з наявністю заходів негласного характеру, її значення у системі